על המעשר. האוכל פירותיו עבלים והוא במיתה בידי שמים וזוסי מיתתו מדה כמדה דדרך גרונו נכנס במעיו: יסבר. אסכרה: לברם. זה בית המדרש שיושבין שורות שורות ככרם כך מפורש בירושלמי בברכות[1]: מבה זו. אסכרה: ראש המדברים. במעות המלך[2] שנה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: פה גומר. לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעייה ומסיים בפה שהלב מכין לספר לשון הרע ובזה הדברים מלבו[3] פה גומר. הכל[4] יוצא מן הגרון: דברים טמאים שלקא דעתך. וכי שונאה מיתה דבשלמא לשון הרע שונאה מיתה דכתיב (הכלים קה:) מלשני בתחר לרעהו אותו אלמיתי: מתוקנין. מעשרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף מאלו הן הגשרפיה (פנחדרין דף פג.): בעון בטול תורה. דעונש נמי מיתה כדאמרן[5] מקרא נדרש לפני פניו לאמון ולכו ימיכם הא אם לא תלמדו יתמעטו: נשים יזכיחו. שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם[6] ומתות באסכרה. אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: תינוקות יזכיחו. שאינן בני לימוד. אמר להן אף הן בעון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולגונן ולפייסן בחגוזים: של בית רבן. לא בטלין ולא מבטלין: אם לא תדעי לך. לשמור מצותי אלא לך ובקשי רחמים מכות עקבי הלאן אמת הלאשונים שהיו רגלי הלאן ומזוקק ורבי מכותן את גדיותיך מיונקות שלך שלא יתפשו על משכבות הרועים רועי הדור ופרנסיו: ש"מ אף על לשון הרע. ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דברים שאינן מתוקנין: בן גרים. כן גר וגיורת היה: של אומה זו. רומיים: שוזקין. סדר מושב שוקי עיירות ומזונותיהן: וסיפר דבריהם. לתלמידיו[7] או לאמיו ואמו ולא להשמיענו למלכות ונשמעו על ידו למלכות: יתעלה. להיות לאלם המדברים: איברי להו חרובא. לאכול פירותיו ועינא דמיא לשמות: בחלא. מחול שהיו פוסטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול: כרבי. חורשים: ועוסקין בחיי שעה. לאפשר על ידי מכרים והקב"ה ממלא מזון וריוח לעושי רצונו: משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש. שנאמר (ישעיה סו) ואשם לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר לחוה לפני אמר ה' המשמע מה שבחות למיני שלהם לחוה תדשים למיני שלהן[8] והלא ולאי בפושעי גיהנם משמעי דכתיב לעיל מיניה ויצאו ולאו בפגרי האנשים הפושעים מי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ג): די לעולם. בעוסקי תורה אני ואתה: תרי מדאני. חמילות של הדם להרים בשבת: מדאני. כמו מעדנות כימה (איוב לח): אריך. מתקן ומחליק: פילי. בקעים שדקים מחמת החול: וקמצוזוחו ליה. לר' שמעון שהמעות מגיחין ומכאיבן את המכה בתחלתן: אתקין מילתא. כדרך שעשה יעקב כשגילגל מיד עשו: שלם בגופו. שנתרפא מלגלעתו: שלם בתורתו. שלא שכח תלמודו[9] מפני טורח הדרך: תיקן להם. דברי חן ומגייה. ולי נראה מויקן את חלקת השדה[10] לשון מיקון: ואית

ה"ג ר"ת הלך רבי יהודה בן גרים וסיפר דברים ונשמעו למלכות ויש ספרים שכתב בהן יהודה ואין נראה לרבינו תם דאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (דף ט.) כי הוו מיפטרי ר' יהודה בן גרים ור"ש בן תלמתא מר' שמעון בן יוחי אמר ליה לבריה אנשים הללו אנשי טורה הם אל נמייהו דלימרכוך מכלל דגברא רבה היה ובסוף שמעתא ל"ג גל של עצמות בלשון גנאי אלא מה נפשיה: עמד

על המעשר ר' אלעזר בר' יוסי אומר על לשון הרע אמר רבא ואיתימא ריב"ל מאי קראה [1] והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר איבעיא להו רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור' אלעזר בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה נענה רבי יהודה ברבי אלעאי [2] ראש המדברים בכל מקום ואמר אע"פ [3] שכליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאין דברים טמאים סלקא דעתך אלא [4] שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן נכרים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלין את אביהן תינוקות של בית רבן יוכיחו התם כדרבי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור [5] אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור א"ר יצחק בר זעירי ואמרי לה א"ר שמעון בן נזירא [6] מאי קראה [7] אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים הממושכנין על הרועים ש"מ אף על לשון הרע נמי קאמר ש"מ ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתיב יהודה בן גרים גבייהו * פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא [8] תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס הלך יהודה בן גרים [9] וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי [10] שמעון שגינה יהרג אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכזא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתא * א"ל לבריה [11] נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו משלחי [12] מנייהו והוו יתבי עד צואר ייהו בחלא כולי יומא גרסי * בעידן צלויי לבשו מיכסו [13] ומצלו והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו איתבו תריסר שני * במערתא אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי זורעי אמר [14] מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה [15] כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא אמרי [16] משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מרח ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו להוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני [17] אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד [18] זכור וחד כנגד [19] שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה [20] ונפק לאפיה עייליה לבי בניה [21] הוה קא אריך [22] ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה קא בבי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוזתא ליה א"ל אוי לי שראיתיך בכך א"ל אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב [23] ויבא יעקב שלם ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו [24] ויחן את פני העיר אמר רב מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם אמר איכא מילתא דבעי לתקוני אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה

ואית

[1] [גיר' הערוך מדני פי' מדנים עיי"ן מובלע והוא מעדן כדכתיב מעדנות כימה איזב ל"ח ע"ב וע' סוכה יג ע"ב וברש"י שם ד"ה ראשי מעדנים וכו' ולכאורה טוב לגרוס הכא במכוא וברש"י **מעדני** אסא] (גליון): [2] רבים כתבו רש"ס הוא וצ"ל **תוהניה** כידוע מהזוה"ק בכמה מקומות שרבי מנחם בן יאיר היה חמיו דרשב"י, ועי' בילקוט מפרשים ועיין ספר היוחסין, ספר הדורות ע' רפב"י: [3] בכת"י לבי **בני** וכן מובא לקמן ברש"י לקמן קיד ע"א ד"ה אלו כלים: [4] [כלומר עורך בשר בטוח ומתקנו, ערוך] ע"ש בערך ארך א (גליון): [5] **מלך רומי צוה** עליו (דפורי): [6] המהרש"ל כתב שהוא דיבור אחד עם הקודם: [7] ברש"י עיי' איתא **הקול** (הגר"ש מדעמוא): [8] צ"ל **לתלמידיהם** (דפורי):

על נפי הרוח דמתון נפוחו לון משמע כל לרסי ולון מחזר על שמועתו [קידושין מט:]. **אסברא.** פרשבר"אגגולמנו בלע"ז שנתון הגוף [ברכות ח.], והוא נגרון מגלי"ט [ברכות ל.]. [ע"כ שייך לע"א] **יסבר.** יקחסס כמו דיסכרו כל מעיות הכאים לכם (כרתות מ') (תהלים סט. יב). **לברם.** על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם זה הענוב שורות שורות [ברכות סג.]. **ראש המדברים בכל מקום.** קרי ליה הכי משום מעשה דמעדנה במסכת שבת (לג:) [מבחוה קב:]. **וכליות יועצות.** כליות יועצות לקח ע"א ד"ה אלו כלים: [9] [כלומר עורך בשר בטוח ומתקנו, ערוך] ע"ש בערך ארך א (גליון): [10] **מלך רומוי** גלגולמנו בלע"ז [קידושין מט:]. **אסברא.** פרשבר"אגגולמנו בלע"ז שנתון הגוף [ברכות ח.], והוא נגרון מגלי"ט [ברכות ל.]. [ע"כ שייך לע"א] **יסבר.** יקחסס כמו דיסכרו כל מעיות הכאים לכם (כרתות מ') (תהלים סט. יב). **לברם.** על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם זה הענוב שורות שורות [ברכות סג.]. **ראש המדברים בכל מקום.** קרי ליה הכי משום מעשה דמעדנה במסכת שבת (לג:) [מבחוה קב:]. **וכליות יועצות.** כליות יועצות לקח ע"א ד"ה אלו כלים: [11] [כלומר עורך בשר בטוח ומתקנו, ערוך] ע"ש בערך ארך א (גליון): [12] **מלך** [13] [גיר' הערוך מדני פי' מדנים עיי"ן מובלע והוא מעדן כדכתיב מעדנות כימה איזב ל"ח ע"ב וע' סוכה יג ע"ב וברש"י שם ד"ה ראשי מעדנים וכו' ולכאורה טוב לגרוס הכא במכוא וברש"י **מעדני** אסא] (גליון): [14] רבים כתבו רש"ס הוא וצ"ל **תוהניה** כידוע מהזוה"ק בכמה מקומות שרבי מנחם בן יאיר היה חמיו דרשב"י, ועי' בילקוט מפרשים ועיין ספר היוחסין, ספר הדורות ע' רפב"י: [15] בכת"י לבי **בני** וכן מובא לקמן ברש"י לקמן קיד ע"א ד"ה אלו כלים: [16] [כלומר עורך בשר בטוח ומתקנו, ערוך] ע"ש בערך ארך א (גליון): [17] **מלך** [18] המהרש"ל כתב שהוא דיבור אחד עם הקודם: [19] ברש"י עיי' איתא **הקול** (הגר"ש מדעמוא): [20] צ"ל **לתלמידיהם** (דפורי):

עין משפט נר מצוה

קבא א מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ה:

ליקוטי רש"י

[שייך לע"א]

ולא תחניפו. ולא תכשיפו כתרגומו ולא תחיטון [במדבר לה. לגן]. **אשר אני שוכן בתוכה.** שלא תטמא אותי בטומאתה [שם, לד]. **ולא תקיא הארץ אתכם.** משל לגן מלך שהמליטו דבר מתוק שלון שומר ממעיו שלא מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיאתן שוכני עמיה ותרגומו ולא תרוקן לגון ריקון מריקה עצמה מסס [ויקרא יח. כח]. **ובתתי את פגריכם.** הפוחי רעב היו ומוליכים ילדותם מחיקם ומנקקים אותם וכרסו ונקבות ונופל עליה [שם כו. לן]. **והשמותי את מקדשיכם.** יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא תביא הכי קרבנות אומרים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן הנדבות שיריות של ישראל שהיו מתקבצות וטובלות לגה שם [שם, לבן]. **ואתכם אזרה בגוים.** זו מדה קשה שכשבא שבי מדינה נולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין ויבראל מהו כמהרה כאדם שהרה שהרים נעשה [לון] אחת מהן דבוקה מחברתה [שם, לבן]. **אז תרצה.** תפיים לא כעס המקום שכעס על שמיעותיה [שם, לדן]. **כל ימי השמה.** לשון הטשות (ומ"ס דגש המקום כעל עממה). שנעשים שמה של גלות בכל הן היו כנגד ע' שנות הטמנה ויוכל שהיו כשנים שהמעיבו ישראל בגלות לפני המקום [שם, לה ועי"ש עוד באריכות]. ומרע. רשע כמו זרע מרעים (ישעיה ט) [ושע"ר ט. עמ]. **של ע' שנה.** ומוד דרים כמו ומד שלמו של אדם נעוים נהפכת מעוב לרע [בתובות ח:]. **דעוים** ה'. מי שהקביה שונאו נופל ונכשל בה. **דעוים.** נזוף מלבמיו [משלי כב. יד]. **חבורות פצע תמרוק ברע.** דלשו דעמיו הממרק עצמו לדבר עבירה סוף בא לידי פגעים ומכולים [שם כ. לן]. **הדרדרון.** מולי המלבה את הכרם [ברכות כח.]. **כרמו לבה** [שם סב: וכעי"ז שבות לב. ב ובמא פו: וע"ע עירובין מא.] ובב"ח שם ובבכורות מד:]. **ומבות חדרי בטן.** (זה הדרדרון) [משלי שם]. **סימן לעבירה הדרדרון.** מעלן בל עובדי עבירה מוריקין [ובמות פ: ועי"ש בתוס' ובתוס' בכורות מד:]. **נחמני.** ונלמה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני גילל מרי נחמו ולמדו תורה ששים יתום הטילו את שם אחיו נחמני רבה בתם הוא רבה בר נחמני [בשבת לד: וע"ש בבה"ש]. נחמני הייני מרי יקרי ליה הכי לפי שנתגדל בעת רבה בר נחמני [ריש נדרים נד:]. **ירקון.** מולי שעמו גלגולים [ברכות בח.]. טעל מוחר הפיגים [שם כד: ע"ש]. מולי שפניו מוריקות [ויומא פד:]. **סימן לגמות הרוח עגיות.** עגיות דמורה לשיגה נוסה

[1] [ברכות מג:]. **מבה.** אסכרה: **ראש המדברים.** המלך המלך[2] שנה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: **פה גומר.** לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעייה ומסיים בפה שהלב מכין לספר לשון הרע ובזה הדברים מלבו[3] **פה גומר.** הכל[4] יוצא מן הגרון: **דברים טמאים שלקא דעתך.** וכי שונאה מיתה דבשלמא לשון הרע שונאה מיתה דכתיב (הכלים קה) מלשני בתחר לרעהו אותו אלמיתי: **מתוקנין.** מעשרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף מאלו הן הגשרפיה (פנחדרין דף פג.): **בעון בטול תורה.** דעונש נמי מיתה כדאמרן[5] מקרא נדרש לפני פניו לאמון ולכו ימיכם הא אם לא תלמדו יתמעטו: **נשים יזכיחו.** שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם[6] **ומתות באסכרה.** אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: **תינוקות יזכיחו.** שאינן בני לימוד. אמר להן אף הן בעון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולגונן ולפייסן בחגוזים: **של בית רבן.** לא בטלין ולא מבטלין: **אם לא תדעי לך.** לשמור מצותי אלא לך ובקשי רחמים מכות עקבי הלאן אמת הלאשונים שהיו רגלי הלאן ומזוקק ורבי מכותן את גדיותיך מיונקות שלך שלא יתפשו על משכבות הרועים רועי הדור ופרנסיו: **ש"מ אף על לשון הרע.** ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דברים שאינן מתוקנין: **בן גרים.** כן גר וגיורת היה: **של אומה זו.** רומיים: **שווקין.** סדר מושב שוקי עיירות ומזונותיהן: **וסיפר דבריהם.** לתלמידיו[7] או לאמיו ואמו ולא להשמיענו למלכות ונשמעו על ידו למלכות: **יתעלה.** להיות לאלם המדברים: **איברי להו חרובא.** לאכול פירותיו ועינא דמיא לשמות: **בחלא.** מחול שהיו פוסטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול: **כרבי.** חורשים: **ועוסקין בחיי שעה.** לאפשר על ידי מכרים והקב"ה ממלא מזון וריוח לעושי רצונו: **משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש.** שנאמר (ישעיה סו) ואשם לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר לחוה לפני אמר ה' המשמע מה שבחות למיני שלהם לחוה תדשים למיני שלהן[8] והלא ולאי בפושעי גיהנם משמעי דכתיב לעיל מיניה ויצאו ולאו בפגרי האנשים הפושעים מי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ג): **די לעולם.** בעוסקי תורה אני ואתה: **תרי מדאני.** חמילות של הדם להרים בשבת: **מדאני.** כמו מעדנות כימה (איוב לח): **אריך.** מתקן ומחליק: **פילי.** בקעים שדקים מחמת החול: **וקמצוזוחו ליה.** לר' שמעון שהמעות מגיחין ומכאיבן את המכה בתחלתן: **אתקין מילתא.** כדרך שעשה יעקב כשגילגל מיד עשו: **שלם בגופו.** שנתרפא מלגלעתו: **שלם בתורתו.** שלא שכח תלמודו[9] מפני טורח הדרך: **תיקן להם.** דברי חן ומגייה. ולי נראה מויקן את חלקת השדה[10] לשון מיקון: **ואית**

מסורת הש"ס עם הוספות

[1] [ברכות מג:]. **מבה.** אסכרה: **ראש המדברים.** המלך המלך[2] שנה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: **פה גומר.** לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעייה ומסיים בפה שהלב מכין לספר לשון הרע ובזה הדברים מלבו[3] **פה גומר.** הכל[4] יוצא מן הגרון: **דברים טמאים שלקא דעתך.** וכי שונאה מיתה דבשלמא לשון הרע שונאה מיתה דכתיב (הכלים קה) מלשני בתחר לרעהו אותו אלמיתי: **מתוקנין.** מעשרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף מאלו הן הגשרפיה (פנחדרין דף פג.): **בעון בטול תורה.** דעונש נמי מיתה כדאמרן[5] מקרא נדרש לפני פניו לאמון ולכו ימיכם הא אם לא תלמדו יתמעטו: **נשים יזכיחו.** שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם[6] **ומתות באסכרה.** אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: **תינוקות יזכיחו.** שאינן בני לימוד. אמר להן אף הן בעון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולגונן ולפייסן בחגוזים: **של בית רבן.** לא בטלין ולא מבטלין: **אם לא תדעי לך.** לשמור מצותי אלא לך ובקשי רחמים מכות עקבי הלאן אמת הלאשונים שהיו רגלי הלאן ומזוקק ורבי מכותן את גדיותיך מיונקות שלך שלא יתפשו על משכבות הרועים רועי הדור ופרנסיו: **ש"מ אף על לשון הרע.** ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דברים שאינן מתוקנין: **בן גרים.** כן גר וגיורת היה: **של אומה זו.** רומיים: **שווקין.** סדר מושב שוקי עיירות ומזונותיהן: **וסיפר דבריהם.** לתלמידיו[7] או לאמיו ואמו ולא להשמיענו למלכות ונשמעו על ידו למלכות: **יתעלה.** להיות לאלם המדברים: **איברי להו חרובא.** לאכול פירותיו ועינא דמיא לשמות: **בחלא.** מחול שהיו פוסטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול: **כרבי.** חורשים: **ועוסקין בחיי שעה.** לאפשר על ידי מכרים והקב"ה ממלא מזון וריוח לעושי רצונו: **משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש.** שנאמר (ישעיה סו) ואשם לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר לחוה לפני אמר ה' המשמע מה שבחות למיני שלהם לחוה תדשים למיני שלהן[8] והלא ולאי בפושעי גיהנם משמעי דכתיב לעיל מיניה ויצאו ולאו בפגרי האנשים הפושעים מי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ג): **די לעולם.** בעוסקי תורה אני ואתה: **תרי מדאני.** חמילות של הדם להרים בשבת: **מדאני.** כמו מעדנות כימה (איוב לח): **אריך.** מתקן ומחליק: **פילי.** בקעים שדקים מחמת החול: **וקמצוזוחו ליה.** לר' שמעון שהמעות מגיחין ומכאיבן את המכה בתחלתן: **אתקין מילתא.** כדרך שעשה יעקב כשגילגל מיד עשו: **שלם בגופו.** שנתרפא מלגלעתו: **שלם בתורתו.** שלא שכח תלמודו[9] מפני טורח הדרך: **תיקן להם.** דברי חן ומגייה. ולי נראה מויקן את חלקת השדה[10] לשון מיקון: **ואית**

גליון הש"ם

[מגמ"י **גמרא פתח** ר' יהודה **ואמר** וכו' תקבו בשרים. [ע' ע"ז] קף כ ע"ב תוס' ד"ה [הנכה] גמרים וכו'] **שם אי"ל דברה נשים דעתן קלה עליהן.** עי' מגא"ש סק"י קנ"ו: **שם בעידן צלויי לבשו.** עיין לעיל דף יז ע"א תוס' ד"ה כגון דקכי': **שם במערתא אתא אליהו.** מיונלמו פ"ט דסמעיה הוא בענין אחר ועוד שם עניים נפלאים מרגליי:

תורה אור השלם

א) וְהִשְׂכִּיל יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים יִתְהַלֵּל כָּל הַנִּשְׁבָּע בּוֹ כִּי יִסָּכֵר פִּי דוֹבְרֵי שָׁקֶר:
[תהלים סג, יב]

ב) אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְּבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים: [שיר השירים א, ח]

ג) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: [שמות כ, ח]

ד) שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
[דברים ה, יב]

ה) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר:
[בראשית לג, יח]

הגהות וציונים

ל) הדק"ס מביא גירסא אלא **איטא** (אולם עיין מצפה איתן שביאר דמפרש שטמאים היינו שאינם מתוקנים וע"ש): **כ)** [**שנאמר ומקדשי תחלו** (יחזקאל ט) כך כתב רש"י בכתובות ח ע"ב ד"ה חשבי אתן (גליון): **ג)** לקמן נד ע"ב, יבמות צז ע"א, שקלים פ"ב (לפנינו שם ה"ה איתא בן נזירא), ירושלמי שבת פ"ב איתא ר' שמעון **נזירא** (סדר הדורות בהגות הש"ס): **ל)** הסדר הדורות הגיה דצ"ל **מציפורי** (רש"ש) ועיין רב נסים גאון בדף לח ע"א: **מ)** [הרגנום של רשפיטו ושלחו (בראשית לז, כג) ועי' רש"י בכתובות סה ע"ב ד"ה האי תנא וכו' ורש"י שבת פטרה ח ע"ב ד"ה בהני אית לה] (גליון):

מ) [בכתובות מג:]. **נ)** [בכתובות מא.]. **ס)** [בכתובות מא.]. **ע)** [בכתובות מא.]. **פ)** [בכתובות מא.]. **צ)** [בכתובות מא.]. **ק)** [קידושין דף פ:]. **ר)** [עי' תוספות לעיל יז. ד"ה כגון ר"ש], **ש)** [לעיל י. מלא טו: תענית כא.]. **ת)** ע' ברכות לה: (רש"ש עייי"ש), **א)** [בדיות פ"ב משנה י' ר"ה יז.]. **ב)** [בדק ד ה"א (לב.)]. **ג)** לעיל לב:, **ד)** קידושין כט:, **ה)** [לקוש שמעוני ישעיה רמז תקד], **ו)** עיין ב"ר פע"ט, **ז)** בראשית לג יט.

ואית להו צערא לאקופי. שהיה אומו שוק שהספק בו מקום מעבר העיר לרבים והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה ואריך להקיף דרך אחר אחרון: **איבא דידע דאיתחזק טהרה.** כהאי שוק מימיו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו: **כאן קיצין בן זכאי.** שהגן ועקרן לאחר גידולן: **תורמסי תרומה.** הגרעינות לשמרן בטהרה וגם הוא היה כהן כדאמרינן [ד] (מתוספתא דפרה) (פ"ג ד) אם מה שעשו ידי שכחתי: **עבד איהו נמי הבי.** היה מקלן תורמסין ומשליכן שם ונעשה גם הוא המת במקום שהוא שם ונייטו למקום הקבר הכי מפרש בספיקתא דפרשת הטומר [ה] ובסדר זרעים ירושלמי [ו]: **חיית.** במעמד: **ונמנית.** הסכמת לדעתנו להיות מן המנין: **מפרכסות זו את זו.** אם שער מברכתה להיות גאה: **גל מעצמות.** כמת שנקבר בארו ונפל מזמן הרבה: **מתני' עם חשכה.** שאם יכהל להזכירה מבעוד יום יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות: **עשרתם.** פירות האילן [ז] לסעודת שבת שאף אכילת ערלי של שבת קונבת למעשר כדאמרינן במסכת בילה (דף לד:) דשבת עונג איקרי מכל [ח] שהוא הוי עונג: **ערבתם.** ערובי [ט] תחומין והלירות והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בגר לא שייך [י] הלכתם דדבר הגרמה לעין הוא: **ספק חשכה.** כגון בין השמשות אין מעשרין את הודאי לתיקון מעלית הוא אע"ג דשבת בעלמא היא קסבר גזרו על השבת אף על בהשמ"ש [יא]: **ואין מטבילין את הכלים.** דהוי נמי שבת כדאמרינן במסכת בילה (דף יח.) דגרמה כמתקן כלי: **ואין מדליקין את הנרות.** כ"ש דספיקא דאוריתא היא ודו ואין לריך לומר זו תקני: **אבל מעשרין את הדמאי.** אלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן [יב]: **ומערבין.** עירוב ובגמרא פריך הא תנן לעיל עם חשכה ערבתם מקמי דליסוי ספק: **וטומנין את החמין.** טומנן בקופה של מוכן להיות חומם משמתר בהן אבל משחשכה ודאי אין טומנין בהן כדמפרש בגמ': **גמ' עם חשכה.** מבעוד יום הוא ויש שהות לעבר ולערב (יג): **בעירובי תחומין.** מיקון מעלית דאסמכתה רבנן תחומין אקרקע ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (דף פא.) ילפינן מקום ממקום ומקום מניסה כו' אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא הוא ואם מיקרי שמיה מעלייתא וספקא דבין השמשות שפיר דמי: **בין השמשות.** קונה עירוב שהוא תחילת קדושת היום: **נאכל.** שאכלו כלב או אדם: **שעירב עליו מבעוד יום.** הגיע עירוב לסוף התחום מבעוד יום ולא הספיק להתשיך ממש עד שנאכל בין השמשות: **שניהם קנו עירוב.** דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוינן ליה לילה ואמרינן כבר קדם היום בעוד העירוב קיים וקנה עירוב דהלכה כר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה.) ספק עירוב כבר ולגבי דהאי שהותה עליו בין השמשות ומתקיים עד שאכסה משוינן לבין השמשות יממא ועדיין לא קדם היום בשהותא ומגלא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב: **בתרא ליקני.** זה שהותה עליו בין השמשות: **קמא לא ליקני.** שהרי נאכל מבעוד יום: **ה"ג ספקא דרבנן היא.** כלומר הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות יממא או לילה במילתא דרבנן איתרע לן בעירובי תחומין דרבנן וכל ספקא דרבנן לקולא: **ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל.** כגון לחמר ומוכין [יג]: **משחשכה.** כדתנן במתניתין וטומנין את החמין טעמא דספק חשכה הא ודאי חשכה אין טומנין ואם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור כדתנן בפ"ד (דף מז:) אין טומנין לא בגפת כו' [יד] גזירה שמא יעלה קדירה שנטמנה בגפת ומגלא ומגלא מבעל בשבת: **אי הכי בין השמשות נמי ניגזר.** הא שבת מעלייתא היא דהא איכא גזירה איסור דאוריתא ותנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבת היא"ש דקמני אין מעשרין את הודאי: **רותחות הן.** שסמוך למיה"ש הוא מעבירם מעל האור ואיכא למיחש לשמא נטמנה וירתיחה: **מפני**

עבד איהו נמי הבי. מפר"ת כמו יעקב אביו ותיקן מילתא: **כל היכא דהוה קשי טהריה.** כלומר בגלה בפרק האשה (דף פא. ופס) דתניא אמר רבי יוסי בן שאול [ט] מעשה בגלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי קדירתי המיאו לו ושרלאן במים ופרסו עליו מקום טומאה לא מקום טהרה נגוז: **לא** קשיא כאן בעירובי תחומין כו'. נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מממרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ן וכן יש בירושלמי [י] וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ופס) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אינטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף פח:) ובחלון (שם דף פח. ופס) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממיס ומלח [יא] ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה:) ואפ"ה אית ליה בהדר [יב] דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אסכמן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין [יג] וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום [יד] דאין מערבין אלא לדבר מצוה:

נאכל עירובו משחשכה. לאו דווקא והי"ה לא נאכל: **שניהם** קנו עירוב. פירש בקונטרס דרבא אמרי בעירובי תחומין וכן משמע לשון לא וערב ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כסר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה.) ספק עירוב כסר וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או גשרף או תרומה וטומאה ספק עירוב [כסר [טו]] אלא משום חזקה כדתניא התם בהדיא (דף לו.) כילד אמר רבי יוסי ספק עירוב כסר כו' אבל בספק כי הכא שהגיעו בין השמשות או נאכל בין השמשות לא מכסר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות וכן פר"ן וכן מוכח בסוף הדר (שם דף פו.) ולא אסכמן נמי דלאו מוך לעיר קאמר כמו לא ומסכר לנו פועלים (כ"מ דף פג.) [טז]: **רבי** איהו נמי הבי. מפר"ת כמו יעקב אביו ותיקן מילתא: **כל היכא** דהוה כגלה כפרק האשה דתניא אמר רבי יוסי בן שאול [ט] מעשה בגלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי קדירתי המיאו לו ושרלאן במים ופרסו עליו מקום טומאה לא מקום טהרה נגוז: **לא** קשיא כאן בעירובי תחומין כו'. נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מממרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ן וכן יש בירושלמי [י] וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ופס) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אינטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף פח:) ובחלון (שם דף פח. ופס) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממיס ומלח [יא] ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה:) ואפ"ה אית ליה בהדר [יב] דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אסכמן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין [יג] וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום [יד] דאין מערבין אלא לדבר מצוה:

נאכל עירובו משחשכה. לאו דווקא והי"ה לא נאכל: **שניהם** קנו עירוב. פירש בקונטרס דרבא אמרי בעירובי תחומין וכן משמע לשון לא וערב ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כסר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה.) ספק עירוב כסר וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או גשרף או תרומה וטומאה ספק עירוב [כסר [טו]] אלא משום חזקה כדתניא התם בהדיא (דף לו.) כילד אמר רבי יוסי ספק עירוב כסר כו' אבל בספק כי הכא שהגיעו בין השמשות לא מכסר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות וכן פר"ן וכן מוכח בסוף הדר (שם דף פו.) ולא אסכמן נמי דלאו מוך לעיר קאמר כמו לא ומסכר לנו פועלים (כ"מ דף פג.) [טז]: **רבי** איהו נמי הבי. מפר"ת כמו יעקב אביו ותיקן מילתא: **כל היכא** דהוה כגלה כפרק האשה דתניא אמר רבי יוסי בן שאול [ט] מעשה בגלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי קדירתי המיאו לו ושרלאן במים ופרסו עליו מקום טומאה לא מקום טהרה נגוז: **לא** קשיא כאן בעירובי תחומין כו'. נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מממרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ן וכן יש בירושלמי [י] וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ופס) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אינטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף פח:) ובחלון (שם דף פח. ופס) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממיס ומלח [יא] ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה:) ואפ"ה אית ליה בהדר [יב] דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אסכמן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין [יג] וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום [יד] דאין מערבין אלא לדבר מצוה:

נאכל עירובו משחשכה. לאו דווקא והי"ה לא נאכל: **שניהם** קנו עירוב. פירש בקונטרס דרבא אמרי בעירובי תחומין וכן משמע לשון לא וערב ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כסר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה.) ספק עירוב כסר וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או גשרף או תרומה וטומאה ספק עירוב [כסר [טו]] אלא משום חזקה כדתניא התם בהדיא (דף לו.) כילד אמר רבי יוסי ספק עירוב כסר כו' אבל בספק כי הכא שהגיעו בין השמשות לא מכסר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות וכן פר"ן וכן מוכח בסוף הדר (שם דף פו.) ולא אסכמן נמי דלאו מוך לעיר קאמר כמו לא ומסכר לנו פועלים (כ"מ דף פג.) [טז]: **רבי** איהו נמי הבי. מפר"ת כמו יעקב אביו ותיקן מילתא: **כל היכא** דהוה כגלה כפרק האשה דתניא אמר רבי יוסי בן שאול [ט] מעשה בגלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי קדירתי המיאו לו ושרלאן במים ופרסו עליו מקום טומאה לא מקום טהרה נגוז: **לא** קשיא כאן בעירובי תחומין כו'. נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מממרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ן וכן יש בירושלמי [י] וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ופס) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אינטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף פח:) ובחלון (שם דף פח. ופס) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממיס ומלח [יא] ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה:) ואפ"ה אית ליה בהדר [יב] דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אסכמן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין [יג] וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום [יד] דאין מערבין אלא לדבר מצוה:

ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איבא אינש דידע דאיתחזק הבא טהרה א"ל ההוא סבא כאן קיצין בן זכאי [ה] תורמסי תרומה עבד איהו נמי הבי כל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי ציניה [ו] אמר ההוא סבא [ז] טיהר בן יוחי בית הקברות א"ל אילמלי [ח] (לא) היית עמנו ואפי' היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן יהב ביה עיניה ונח נפשיה נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם [ט] נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות: **מתני' א"ג** דברים צריך אדם לומר ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר [יא] ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין ממטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות [יב] מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: **גמ'** מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי אמר קרא [יג] וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא [יד] אמר רבה בר רב הונא [טו] אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' [יז] צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסברא הא גופא קשיא אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה אין ספק חשכה ספק אינו חשכה לא והדר תני ספק חשכה ספק אינו חשכה מערב: סימן [יח] בגופיא זימרא ציפרא בחבלא דמילתא: א"ר אבא [יט] אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא קשיא כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות ואמר [כ] רבא [כא] אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה שניהם קנו עירוב מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות ליליא הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספקא הוא [כב] וספקא דרבנן לקולא: (ואמר [כג]) רבא מפני מה אמרו [כד] אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא [כה] ירתיח [כו] אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזר א"ל סתם קדירות רותחות הן ואמר רבא מפני

ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איבא אינש דידע דאיתחזק הבא טהרה א"ל ההוא סבא כאן קיצין בן זכאי [ה] תורמסי תרומה עבד איהו נמי הבי כל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי ציניה [ו] אמר ההוא סבא [ז] טיהר בן יוחי בית הקברות א"ל אילמלי [ח] (לא) היית עמנו ואפי' היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן יהב ביה עיניה ונח נפשיה נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם [ט] נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות: **מתני' א"ג** דברים צריך אדם לומר ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר [יא] ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין ממטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות [יב] מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: **גמ'** מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי אמר קרא [יג] וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא [יד] אמר רבה בר רב הונא [טו] אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' [יז] צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסברא הא גופא קשיא אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה אין ספק חשכה ספק אינו חשכה לא והדר תני ספק חשכה ספק אינו חשכה מערב: סימן [יח] בגופיא זימרא ציפרא בחבלא דמילתא: א"ר אבא [יט] אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא קשיא כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות ואמר [כ] רבא [כא] אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה שניהם קנו עירוב מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות ליליא הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספקא הוא [כב] וספקא דרבנן לקולא: (ואמר [כג]) רבא מפני מה אמרו [כד] אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא [כה] ירתיח [כו] אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזר א"ל סתם קדירות רותחות הן ואמר רבא מפני

מסורת הש"ס עם הוספות

ה) [עיין תוספות מגילה כח. ד"ה אילמלא], ו) כתרגום נח. [ב"מ עה. סנהדרין ק.], ז) [עיין תוס' חולין ז. ד"ה ולמלא], ח) נוטין ו: ע"ש, ט) עירובין ס: (מה:) מיקה ב.], י) [לקמן נח.], יא) עיין תוס' לקמן לט. ד"ה אלא, יב) [עי' תוספות מנחות כח: ד"ה שהכהנים], יג) ה"ד ופי"ז דאסלו' ועיין בספרי כ"פ מקח, יד) פ"ט דשביעית, טו) [עיין פרש"י בעירובין ו:], טז) לעיל ח: עירובין לד:, יז) לעיל כג., יח) סוף פרקין, יט) [וע' תוספות נזיר ו: ד"ה ערבתם], כ) שם דף ע"ח ע"ב, כא) עירובין כו:, כב) [עירובין לח. פב.], כג) [וע"ע תוס' עירובין עו. ד"ה שיעשו], כד) [עי' רמב"ם פ"ד ה"ב].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עם חשכה וגו' ולערב הס"ד ומ"ל מ"ה כאן בעירובי תחומין דעירובי תחומין תיקון מעלית הוא דאסמכוה:

גליון הש"ס

גמ' אמר ההוא סבא. עי' חולין דף ו ע"ח תוס' ד"ה לאסכמה: שם טיהר בן יוחי. עי' תוס' יומא יומא דף עה ע"א מ"ש: מתני' ספק חשיכה. עי' ר"ה דף ט ע"א תוס' ד"ה ור"ש: שם אבל מעשרין. עי' חולין דף ז ע"א תוס' ד"ה וילמלא. וגיטין דף לא ע"א תוס' ד"ה ממתשכה: גמ' סימן בגופיא. מבואר מהרש"ל. וה"מ למתשב עוד הסיק דלקמן דף נ ע"ב:

ליקוטי רש"י

מפרכסות זו את זו. פירכוס. קלינת שיער (בכורות יז.). גל של עצמות. שמת דאדם שמת נעשה גל של עצמות (סנהדרין ק.). עשרתם. פירות שנאכל למחר. ערבתם. עירובי מלירות (ביטה ד:). ואין מטבילין את הכלים. לעשות דמתקיים מפני שנראה כמתקן כלי ודומיא למתקת מלאכה ונשר עלה מדרבנן (ביצה יח.). שניהם קנו עירוב. מפוס דכן הסמשות ספק הוא וספק דרבריהם לחקל ופירוב מדבריהם הוא לגבי הלי שאכלו עירובו בין השמשות משוינן ליה לילה ואמרינן כבר קנה עירוב ולגבי הלי שעירב עליו בין השמשות משוינן ליה יום ופריין הוה לי שהות לקנות שמיה (עירובין עו.).

הגהות וציונים

(א) [ועי' בערוך ערך עבר נוסחאות שונות וגרס בן שואי] (גליון): (ב) [בשאלתות סי' סג ובפרשה בהעלותך עוד סימן קכב פי' ואי לא מערבי כיון דלא שרי לטלטולי מאניה ליכא שלמא בביתי' ואי לא מדלקי שרגא ולא מעשרי

רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין. פירש רש"י ז"ל להסתפק בו אלא כהאמ[1] כהרף עין ולא זמן גדול כמו שמסתפק בו תנא קמא[2] אבל אין לפרש רבי יוסי אין מסתפק בבין השמשות כלל והכי קאמר כהרף עין אי מכיר ובקי בו מתי זה נכנס וזה יוצא ויודע אי מתי הוא יום מתי הוא לילה דהא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק קתני וכן היה ר' יוסי אומר לשה אחד לטומאה ולקרבן ופירוש שלשה במועלי שבת פי"ש ויום שני לשה יום ספק לטומאה דשמא בין השמשות כולו מן היום ויום מספיק וטיהור או שמא כולו מן הלילה והוו שני ימים לרופין וטמא ושמא מן היום ומן הלילה ואיכא שלשה ימים לרופין ומייב קרבן אלמא דר' יוסי נמי מספקא ליה בההוא כהרף עין: **ספק** לטומאה ולקרבן. פירש בקונטרס דשמא בין השמשות ראשון כולו מן היום ושני כולו מן הלילה ו"ל דלא ראשון כולו מן היום אי נמי כולו מן היום ומו דאמר לקמן בשמעתין (דף לח:) העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך ולפירוש הקונטרס הא איכא למימר שמא בין השמשות דע"ש כולו יום ומולאי שבת כולו לילה ולא יתחייב חטאת אלא אחד ומפרש רש"י ספק לטומאה ולקרבן שלשה בין השמשות ממולאי שבת ויש"ש דמולאי יום שני דשמא בין השמשות שניהם כולו מן היום או כולו מן הלילה ומספיק יום אחד מיומים ואין כאן טומאה או שמא אלו מן היום ואלו מן הלילה והוו שני לילה לרופין וטמא טומאת שבעה ומתחייב קרבן וקשה לפירושו מדא דשני ימים בין השמשות משמע לרופין ועוד דלפי זה לא משכחת טומאת ז' אלא קרבן ולישנא משמע ספק טומאה לחוד ולקרבן לחוד ועוד קשה לר"י דאם מילי דשלשה כל בין השמשות כמו העושה מלאכה שני בין השמשות כדמפרש רש"י ס"ל שלשה אחת חייב קרבן דהא ביש"ש הוי לכל הפחות אלי מיל דהוו אלף אמה דשיעור מיל הוי אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סו. וסס) ואמר בפרק ד' מיתות [3] (סנהדרין דף סג:) דאמר אמת מרובה כג' שהיא כמגדיון לשילה שהם שני טילות ושני מיפוגין הרי זה זב גמור וכמוספתא ברים מסכת זבים משמע הייבו ק' אמה לכך מפרש ר"ת דמיירי אלא דאמר כל בין השמשות אלא שעה אחת מועטת דבין השמשות זה ושעה אחרת[4] בבין השמשות אחר וכלל שהוא שבין[5] השמשות יש להסתפק שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה או אלו יום ואלו לילה והשמא אלו שביר דספק לטומאה דשמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה ומספקין יום אחד מן שמא מרוייהו יום או מרוייהו לילה ואיכא ג' ימים לרופין וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה והשני לילה או הא' יום והב' אלו יום ואלו לילה ואיכא ג' לרופין והשמא

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום. כדתנן לקמן[7] לא בגפת ולא בזבל ואף על גב דשמה הטמנה מבעוד יום הוא דשמא לאפוקי מאשמעה: ברמץ. אפר המעורב בגחלים: ויטמין. דשמא מבעוד יום הוא: גזירה שמא יחתה בגחלים. משמעשה שבת[8] לבשל הקדרה אלא בשלה כל צרכה וגזרו אף בשלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום והכי מסקינן בפרק בירה (דף ל.) דאמר רבי[9] קטמה והוצרה משהין עליה ממין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן ומבשיל שבשל כל צרכו וכן אמר רבי יוחנן[10]: מן היום ומן הלילה. כלומר ספק (ב) יש בו משמיהם: ספק בולו מן היום ספק בולו מן הלילה. הרי ג' ספיקות לפיכך מטילין עליו אומר שני הימים ולקמן מפרש למאי הילכתא שיין לומר שמא יש בו משמיהם: מאדימין. שראה אדמומית המה בעצים: הכסיף. השחיר[2]: התחתון. תחתון[3] של מיפת הרקיע הסמוכה לארץ: עליון. גוהה של כפה אינה ממהרת להכסיף ולקמן פריך מאי קאמר דקשיא סיפא אריפא: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: בהרף עין. כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה: זה נכנס. הלילה נכנס והיום יוצא יליאת זה עם כניסת זה כשהם מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: למאי הילכתא. יטילו עליו ספק שמא משמיהם יש בו בשלמא ספק כולו מן היום איכא למימר לענין מולאי שבת להמיא אלא תלוי ספק כולו מן הלילה לענין לילי שבת אלא אמר אמר שמיהם למאי הילכתא: ראה שני ביה"ש. דיה דזב מטמא מימים ובראיות בין שראה שתים מיום אחד בין שראה שתים בשני ימים לרופים בין שראה אחת בשני ימים כגון בין השמשות תשיב ליה כשתי ראיות משום ימים דילפינן[4] מלזכר ולנקבה[5] מה נקבה בימים אף זכר בימים וראיות בגופיה מיפרשא דתמיא בגמרא (דף ח.) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו': ספק לטומאה ולקרבן. ספק טמא ספק טהור ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן אבל טמא שבעה דזב בעל שתי ראיות אי שני ימים כל תורת טומאת זבין עליו ושליש ממילתו לידי קרבן וזה שראה שני בין השמשות ספק יום אחד הוא וטמא בשני ראיות אי שני ימים לרופין הן וטמא נמי בתורת ימים ספק ב' ימים שאין לרופים הן וטהור מטומאת שבעה אלא כבעל קרי בעלמא דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים לרופין איכא ספק שהן ג' ימים לרופין דזב גמור הוא אף לקרבן מילד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום וביה"ש השני כולו מן הלילה ונמצא יום אחד הספק בימים וטהור אי שניהם מן היום דהוו להו שני ימים לרופין וכן אם שניהם מן הלילה הוו להו נמי שני ימים לרופין אי שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום הוו להו נמי שתי ראיות ביום אחד וטמא שבעה בכל אלו ואין כאן קרבן אי שמא שתיהן ראיות היו מקצתן ביום ומקצתן בלילה יש כאן שלשה[6] לרופים וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשניה כולה מן הלילה אי הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה הוו להו ג' ימים לרופין וטהרו קרבן הלכך ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת דשמא לאו בר קרבן הוא ומליקת חולין נגלה: ראה אחת ביה"ש ספק לטומאה. שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשיבו אומר ב' ימים וטמא ז' אי שמא כולה אי מן היום אי מן הלילה ואין כאן אלא אחת. עדיין לא הכסיף אפי' מתמתן: ברוך ותני. שני הדברים בכרך אחד בתורה אחת: ואזדו לטעייהו. דרבה סבר שיעור ביה"ש נפים ורב יוסף סבר זוטר: פלגא

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת אמר ליה אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים: ת"ר ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר שני ימים ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל [6] רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין [7] זה נכנס וזה יוצא (ח) ואי אפשר לעמוד עליו אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אמר רב הונא בריה דרב יהושע לענין טומאה [8] כדתנן [9] ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה הא גופה קשיא אמרת איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה הוא והדר תנא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני [10] איזהו ביה"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל מאי ג' חלקי מיל אילימא תלתא פלגי מילא נימא מיל ומחצה אלא תלתא תילתי מילא נימא מיל * אלא [11] תלתא ריבעי מילא ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל מאי שני חלקי מיל אילימא תרי פלגי מילא לימא מיל ואלא תרי רבעי מילא לימא חצי מיל אלא תרי

עין משפט נר מצוה

קכט א מתי' פ"ד מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טור"ע ח"מ סימן רנז סעיף ג:

קל ב מתי' פ"כ מהל' מחוסרי כפרה הל' יב יג יד:

קלא ג ד מתי' פ"ה מהל' שבת הל' ד סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סימן רפא סעיף ב:

ליקוטי רש"י

מפני מה אמרו. הכא לפלג קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר שמעמיד הבל (לקמן פו:). **רמין.** גחלים ואפר טינרים (נדה סט:). אפר סם וכך שמו בלשון ערבי (חולין ח.). **יחתה בגחלים.** למהר ביטולן (לעיל יח:). **דברי ר' יהודה.** (עי' נדה נג: תוי"ט ובמה"ש ורש"ש שם ועי"ע ברכות ב: ובמה"ש והתוי"ט שם). **בהרף עין.** לשני לאת המוכמים (ברכות ב:). וכסוף היום הוא זה נכנס וזה יוצא (נדה נג.). ואין אדם מעלם יכול לעמוד עליו אם מן היום או מן הלילה (חזיריות ד.).

הגהות וציונים

ח) גדע"ל שיבא (באה"מ): **כ)** שם איתא ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא (גליון): **ג)** עיין רש"י סוכה מח סוף ע"א. אבל בערוך ערך כפף א' פירש הלבין. ועיין תוס יעקב סימן תנט ס"ק טז: **ד)** צ"ל **תחתית** (וכ"ה ברש"י שבריש ובכת"י): **ה)** יש להוסיף שלשה **ימים** (באה"מ): **ו)** בכת"י הלשון אלא **בשעה שהיא** כהרף עין ולא זמן גדול וכו' אבל אין לפרש **דרבי** יוסי וכו' וה"ק **אותו** כהרף עין: **ז)** הכונה לר"י ור"נ שהם תנאי קמאי (מהרי"ם בנעט): **ח)** צ"ל ושעה **אחת** (כ"ש): **ט)** בכת"י וכבל **משהו שבבין** השמשות וכ"ה בתוס' הרא"ש:

רבינו חננאל

ברמץ ויבא לתחתי בגחלים: תיר כין השמשות [ספק] מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר ב' ימים. **ואמרינן** למאי הלכתא לטומאה כדתנן במסכת זבין פרק א' **ראה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן.** פי' הארש מטמא בראיות והאשה בני ימים עבשיו איש שראה ביום אינו שבת בין השמשות אם תאמר בין השמשות כולו (א') יום הוא הנה [ראה] ראיה אחת בשבת עוד ראה בימים ראשון בין השמשות הנה ראיה שניה בימים ראשון וא"ת בין השמשות של יום ראשון חציו מליל יום ב' הוא נמצא שראה ג' ימים (בב') ראיות בשבת וביום א' ויום שני וקרי"ל ב' לטומאה וג' לקרבן. **ראה אחד ביה"ש ספק לטומאה.** יש לומר כולו מן היום ובעל קרי הוא ואינו טמא אלא יטבו ריש לומר בין השמשות חציו יום [ותצטרף] (לג') ימים א' (לג') [וג'] לילות הרי זה זב גמור **ותניא בתוספתא** (פ"א דזבים) ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אף על פי שאין כאן כדי טבילה ופיסוג יש בו ב' ראיות שב' ימים תולקין אותה וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחת בין השמשות ספק לטומאה ופטור מן הקרבן ראה שתים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן אחת ודאי ושתים בין השמשות או אחת בין השמשות [ושתים ודאי] ודאי לטומאה וספק לקרבן שתים ודאי ואחת בין השמשות [או שתים בין השמשות ואחת ודאי ודאי לטומאה ולקרבן]. סוף הברייתא. **ואיהו בין השמשות** משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון (והוה יום) (ביה"ש) הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ור' נחמיה אומר בה"ש משתשקע החמה עד כדי הילוך חצי מיל רבי יוסי אומר ביה"ש כהרף עין הלילה נכנס והיום יוצא ואי אפשר לעמוד עליו. **ואמרי** על הא דר' יהודה הא גופה קשיא ומתרץ רבה כרוך חתני איזהו בה"ש משתשקע

מסורת הש"ס עם הוספות

ח) ברכות כ:, **כ)** נדה נג.) [עי' תוספות שבתים כ. כ"ק ס: ד"ה לעולם ימנמן], **ג)** זבים פ"א מ"ו, **ד)** [דף מז:], **ה)** [לקמן ט:], **ו)** ב"ק כד., **ז)** ויקרא טו לב, **ח)** הא משנה בזבים פ"א מ"ה (רש"ש).

הגהות הב"ח

(ח) נמי יום יוצא (ולא אפשר לעמוד עליו). מת"מ וכ"כ בתוספות מסמע דלא נרחי ולא"ל לעמוד עליו. גם בפסק"י ל"ג ליה. אבל מלמלם גרס ליה: **(ב)** רש"י ד"ה מן היום וכו' ספק אי יש בו:

גליון הש"ס

גמ' **אלא תלתא** רבעי. עיין פירש"י ברכות דף כ ע"ב ד"ה וחלא סתמים. ומנדה דף נג ע"א ברש"י ד"ה מיסיס ולי"ע:

רב נסים גאון

לא כמו שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין אבל הראי חשיכה אין טומנין כלל ואפילו בדבר שאינו מרסיף ופירוש דילה בתוספתא (פרק רביעי) אין טומנין את החמין בתחילה ובסוף פרק במה טומנין (דף נא) תנו רבנן אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מרסיף כו' ולפי שהיתה הטמנת החמין בשבת אסורה מכל צד לטרנו ראיה מזה על דבר המשנה שאמרה אבל טומנין בהן יבשין אינן אלא מבעוד יום ערב שבת ואפילו הכי הרי אמרו אין טומנין כו' לא בגפת ולא בזבל כולה. ובמ' ביצה אמרו (דף לט) אמר רב חסדא ממעשה שעשה אנשי טבריא ואסרו להן רבנן בטלה הטמנה בדבר המרסיף ואפילו מבעוד יום ועמד לנו מדבר זה כי הגפת והזובל וכל דבר שהוא מרסיף הבל לא נכשר בהטמנה בהם ואפילו מבעוד יום ואין אל תבן אל יאבס וכל דבר (שמרסיף) [שאינו מרסיף] הבל פי' אלהראדה אגנא אבאה אל הטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור ה) הרי מבאן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המרסיף ואפילו מבעוד יום ואין טומנין בדבר שאינו מרסיף משחשיכה כי הגת שאסורו בו ההטמנה בגפת ובזבל בו בעת עצמו אמרו אבל טומנין בהם יבשים ואי אפשר להיות משחשיכה מפני שאמרו אין טומנין בתחלה בשבת ולא יתכן להיות אלא מבעוד יום ואעפ"כ אסרו דבר שהוא מרסיף ולא התירו אלא דבר שאינו מרסיף ואם היה דבר שאינו מרסיף מבעוד יום הוא שמותר מכלל שמחשיכה אסור:

ראה ב' ימים בין השמשות ספק לקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה. כבר רדענו כי הזב אפילו ראה ג' ראיות מרפסקין ביום אחד הרי הוא זב גמור בתרגיא (ב"ק פרק כיצד הרגל דף כד) תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים וכן אם לא יהיו מרפסקין אלא מתחברין ריש בהן שיעור שיטבול אדם ב' טבילות ושתפגע ב' פיסוגין הרי (זה) [זב] גמור כדתנן (מס' זבים פ"א משנה ה) ראה אחת מרובה כשלש שהיא (כמי גדיין) [כמין גד יין] לשילות שהן כדי שתי [טבילות] וכשני פיסוגין הרי זה זב גמור וכן נמי אם ראה בסוף היום ראיה אחת מתחברת שלא פסקה עד שנכנס הלילה הרי דינה כדין ב' ראיות כי יציאת היום וכניסת הלילה מחלקין הראיה ומפסיקין אותה שאמרה המשנה ראה אחת ביום ואחת בין השמשות אחת בין השמשות ואחת למחר אם יודע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה ולקרבן ואם ספק שמקצתה היום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וספק לקרבן אבל אם ראה בין השמשות הואיל ובין השמשות הוא סוף היום שעבר ותחלת יום שאחריו ואנו מסתפקים בו יהיה דין זה האיש ספק לטומאה ספק לקרבן

חשק שלמה על רב נסים גאון ה) פי' הסנהדרין לאמנם התנן הכינם וכל דבר פליגו מוסיף הבל אינו אסור מלטמון בהן כפסק יכמין:

הדפסה בראולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס : 80 הודפס ע"י אוצר החכ

מסורת הש"ס עם הוספות

ס) עיתוס"ד יד: כלים פט"ז מ"ח אהלות פ"ס מ"ס, ב) [עי' תוספות עיתומין יד: ד"ה ס"מ וכי' בנ"מ לענין מקום ומומכר], ג) מלכים א' ז כב, ד) לקמן פג:, ה) עי' רש"י פסחים נד ע"א ד"ה באר, ו) תענית ט., ז) עמוד ב, ח) [ע"ש מוס' ד"ה סיסיו סריתא], ט) ה"א.

הגהות הגר"א

[א] גמרא (אינ"ם). תו"מ ס):

רב נסים גאון

כי בחליפת זה היום וכניסת יום אחר נתחלף הראיה ויהיה על זה האיש דין הטומאה כאילו ראה ב' ראיות והמצא בדרך זה הדבר בפרק ראשון מתוספתא ובן ומורה רבי יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי שבילה וסיפוג ויש ביום ב' ראיות מפני שבי' ימים חולקין אותו ומטילין אחד לחומרי ב' ימים וספק לטומאה ולדאלך ס) אמרו מטילין לחומרי ב' ימים: **אמר אביי ש"מ מי' גדאשא תילתא הוי.** דייק לה אביי מדברי המשנה והן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש כי הכור ל' סאין כמו שתמצא בפרק המוכר את הספינה (בב"ק דף פו) כור בלי סאה בסלע אני מוכר לך הואיל והכלי שיכיל מן היבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממי סאה והם —ב' שלישי הס' מכלל שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה והואיל ובזמן

חשק שלמה על רב נסים גאון

ס) ולפלוך פירופו בלשון פרמי ופסס:

ליקוטי רש"י

דנקא. שמות מלי הפלים (ב"מ לט:). **ובור ספינה אלכסנדרית.** שעה כה כמין בור ושתן שם מים מתוקים. **שהן בוריים ביבש.** שאדם יכול לגדוש אלמא גדשא מלאה וכלי שנטפטו כמלי אלמו ומטי קאמר כים. **מחזורים.** לפי שנדולים יותר מדאי ואין תוכל כלי עליהן שהרי אינן מטילטלין אלא וריקן (עיתומין יד:). לענין טומאה הוקצו אלי עד לשם הכמיב כל אשר יטל עליו מים ממאים ישמא מכל אלי עץ אי אבנים אי בור אי שק (ויקרא יא). מה שק מיטלטל אלא וריקם. יש הבשר לנתה דאינו מיטלטל אלא וריקן יש אלי כלי עץ המחזיק ארבעים סאה אלא שהן כורים ביבש אף על פי שמיטלטל ריקן אינו מיטלטל אלא שאם יטלטלנו אלא יאבד (הגיגה כו:). **דאורי.** דר' יוחנן כמו מדאי דהכי דר' לחמרא (שבת לה.) (תמיד כו:). **בארה של מרים.** אלא שיאלה ממנו אמרים על ידי משה ונגאל אמרן בארה אלהן כל מקום שהולכן (מסחים נה:). **אלא** חבין ממנו מים ויהיה מתגלגל והולך עם ישראל והוא אלא אלא שנו הכה משה אלא היה לוחה להגל מימיו בכילו לפי שמתה מרים (תענית ט.).

עין משפט נר מצוה

קל"ב **א** מי' פכ"ה מהלי שכח הלי ו [וע"ש במ"מ] סמג לאין סה טוש"ע ח"מ סימן שה סעיף כ:

קל"ג **ב** מי' פ"ג מהלי כלים הלכה כ:

הגהות וציונים

ס) [עיתומין יד ע"ב קאמר אביי הך מלתא אקרא דש"מ האי גדשא וכו' וצע"ק] (גליון): **כ) יש** להוסיף **ובדבי** והא בעי הערב שמש, ועיין הגהות יעב"ץ: **ג)** הרי"ד לא גרס הגך תיבות "בין השמשות" אך גרס ומערב שמשה דר"י סוף דיבור ואח"כ מתחיל דיבור מישך שייך והוא נכון (גליון) בדפוס וינציא "ומערב שמשה **בבין** השמשות דר' יוסי" הס"ד ומה"ד "מישך שייך בדר' יהודה" ולפנינו הוא ע"פ המהרש"ל ועיין מהרש"א: **ד)** ציל הביהש"מ **דרבי יוסי** (יעב"ץ, רש"ש) וכן משמע ברש"י בע"ב ד"ה אלא, והבדפו"ר המדפיס למימרא **רבי שלים** ביה"ש דיהיה וכו' (ולפי"ז אין צורך בהגהת יעב"ץ ורש"ש): **ס)** בדפו"ר **תרי תילתי** מיל, ולפנינו ע"פ המהרש"ל דפו"ר, ועיין מהרש"א: **ו)** נדצ"ל **ואפילו: ז)** גיר' רש"ל **וקשה דרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עליה אלא כשירד וישבו"ל ותו לא** (גליון) והוא הדין דלפי זה וכו' (וכמו שכתוב לפנינו ועיי"ש במהרש"ל): **ס)** עיין רש"ש עיתומין יד ע"ב:

רבינו חננאל

החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין את המזרח וסימנך כוותא. פי' אם יהיה נר דולק בבית ובו חלון פתוח למערב מתראה אור הנר כנגד פתח החלון במזרח וגם הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון עדיין ביה"ש הוא הכסיף העליון והשוה לתחתון אז זהו לילה. **ורב יוסף** תני לה הכי איזהו ביה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין למזרח עדיין הוא יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. **ואזדו לטעמייהו** דאחמר שיעור בין השמשות בכמה רבה אמר כדי הילוך ג' רבעי מיל (וה"י אמר ב' שלישי מיל) נחנגו סימן זה לדבר שיהא ס) (נדם) לתלמיד בהרן של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושליש ד' לוגין נמצאו ג' רביעיות ט' לוגין ונמצאו שני שלישי הין הין ל' לוגין הרי יש בין ג' רביעיות ובין ב' שלישים לוג א' שהוא חצי שתות כמו"הו חשבון המיל ששיעור בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי הילוך חצי שתות מיל. ש"מ שלא נתנו סימן לשיעור אלא לדבר שנחלקו בו שהוא משתשקע החמה וכ"ז

תרי תילתי מיל מאי ביניידהו איכא בינייהו פלגא דדנקא וחילופה בחלתא דאמר רבה [א]חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה ובת תלתא כורי אסור לטלטולה ורב יוסף אמר בת תלתא כורי נמי שרי בת ארבעה כורי אסור אמר אביי בעי מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי כמאן כהאי תנא דתנן [ב]כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אע"פ [ג]שיש להם שולים והן מחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים אמר אביי שמע מינה [ד]האי גודשא תילתא הוי [ה]אביי חזייה לרבא דקא דאוי למערב א"ל והתניא כל זמן שפני מזרח מאדימין א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימין את המזרח א"ד רבא חזייה לאביי דקא דאוי למזרח א"ל מי סברת פני מזרח ממש פנים המאדימין את המזרח וסימנך כוותא: ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל: א"ר חנינא הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של ר' נחמיה א"ר חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של מרים אמר רב מעין המיטלטל טהור וזהו בארה של מרים: אמר רב יהודה אמר שמואל ביה"ש דר' יהודה כהנים טובלין בו למאן אילימא לר' יהודה ספקא הוא אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא מהו דתימא בין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה קא משמע לן דשלים בין השמשות דר' יהודה והדר מתחיל בין השמשות דר' יוסי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כר' יוסי לענין תרומה בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא אילימא לטבילה ספקא היא אלא

דהעושה מלאכה בשני בין השמשות חייב שעשה כל בין השמשות או שעשה בשניהם בתחילת בין השמשות וכן הא דתניא בתוספתא דמסכת זבים פפ"ק דשני בין השמשות ולאי לעולמא ופפק לקרבן מיירי נמי דידעינן כגון שראה בשניהם בתחילת בין השמשות ועוד י"ל דמיירי בשראה כל בין השמשות דר' יוסי מני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא מיד שיעור שלשה רלוות: **תרי תילתי מיל.** קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא מלתא דיבעי מיל [ס] וכ' יהודה גופיה בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף נד. וסס) סבר דמשקיעת החמה עד לאת הכוכבים ארבע מילין ולאת הכוכבים לילה הוא דלתמרינן בריש פ"ק דפסחים (דף ב וסס) ובדמוכת קרא (נחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה וגו' דמיניה מפיק בפ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יממא הוא ואומר כ"ת דהתם מיירי בתחילת שקיעה והכא משתשקע מסוף שקיעה אמר שנכנסה חמה בעודי הרקיע אבל תימה לכ"ש דבמאי פליגי דהא ודאי משעת לאת הכוכבים הוי לילה כדפי' וי"ל דלתמרינן לקמן [ז] לא גדולים הגרגרים ביום ולא קטנים כו' אלא מיטנים והשתא פליגי דלכ' יהודה מספקא ליה בכל כוכבים הגרגרים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם מיטנים אם לאו וע"ק דיומז אמן בחדש מיטני שלוך מתחילת שקיעת החמה ד' מילין כדאמר בפסחים י"ל דמספקא להו מהו אדם מיטני:

ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי. לית הילכתא הכי שיתבטל ממנו תורת כלי משום כוכדו דאמר בפ"ב דעירובין (דף קב [ח] וסס) ההיא שריתא דהוה בי רבי פדת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדאם אמר תורת כלי עליה אפילו [ט] אמי גופיה לא קיבלה כדאמרינן בפרק כירה (לקמן דף מה:) מנרתא שאני שאדם קובע לה מקום א"ל אמי והרי כילת מתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה ולפורקה בשבת אלא אמר אמי כו' והא דאמרינן בשילהי כל כתבי (לקמן קמ:) סמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא מיטלין מידו אמת אי בשתי ידים אמר ליה כאותן של בית אבך פירוש שהן גדולות ולא כר"ת ורש"י שפירשו כאותן של בית אבך שהם קטנות דהא מוכח בהדיא בפ' כירה (לקמן מו.) דמטלרות לית להו מידקי דכולי עלמא שרי דהייט פמוטות גדולות: **ויורד ויטבול ויעלה.** פי' בקונטרס וכתוב כדי שיכל ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמרא לאמעיטין דטבילה מעלה היא וכירוש' משמע בפ' (ב') [ח] דברכות [ט] דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש [י] וה"ה דלפי זה הוה ליה למינקט הכולה לידע בין השמשות דדבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דדבי יהודה אינו מתחיל משתשקע החמה אלא משהכסיף התחתון: אלא

דר' יוסי מני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא מיד שיעור שלשה רלוות: **תרי תילתי מיל.** קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא מלתא דיבעי מיל [ס] וכ' יהודה גופיה בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף נד. וסס) סבר דמשקיעת החמה עד לאת הכוכבים ארבע מילין ולאת הכוכבים לילה הוא דלתמרינן בריש פ"ק דפסחים (דף ב וסס) ובדמוכת קרא (נחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה וגו' דמיניה מפיק בפ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יממא הוא ואומר כ"ת דהתם מיירי בתחילת שקיעה והכא משתשקע מסוף שקיעה אמר שנכנסה חמה בעודי הרקיע אבל תימה לכ"ש דבמאי פליגי דהא ודאי משעת לאת הכוכבים הוי לילה כדפי' וי"ל דלתמרינן לקמן [ז] לא גדולים הגרגרים ביום ולא קטנים כו' אלא מיטנים והשתא פליגי דלכ' יהודה מספקא ליה בכל כוכבים הגרגרים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם מיטנים אם לאו וע"ק דיומז אמן בחדש מיטני שלוך מתחילת שקיעת החמה ד' מילין כדאמר בפסחים י"ל דמספקא להו מהו אדם מיטני:

ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי. לית הילכתא הכי שיתבטל ממנו תורת כלי משום כוכדו דאמר בפ"ב דעירובין (דף קב [ח] וסס) ההיא שריתא דהוה בי רבי פדת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדאם אמר תורת כלי עליה אפילו [ט] אמי גופיה לא קיבלה כדאמרינן בפרק כירה (לקמן דף מה:) מנרתא שאני שאדם קובע לה מקום א"ל אמי והרי כילת מתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה ולפורקה בשבת אלא אמר אמי כו' והא דאמרינן בשילהי כל כתבי (לקמן קמ:) סמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא מיטלין מידו אמת אי בשתי ידים אמר ליה

ויורד ויטבול ויעלה. פי' בקונטרס וכתוב כדי שיכל ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמרא לאמעיטין דטבילה מעלה היא וכירוש' משמע בפ' (ב') [ח] דברכות [ט] דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש [י] וה"ה דלפי זה הוה ליה למינקט הכולה לידע בין השמשות דדבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דדבי יהודה אינו מתחיל משתשקע החמה אלא משהכסיף התחתון: אלא

מרסיף על שיעורו של רבה ותרוויהו סבירא להו דכהאי שיעורא מטלטלא מליאה וריקנית ומנא היא והלכך שריא לשלטולה. **אמר אביי** בעי מיניה דמר הלכה לומעשה ואפילו חלתא בת ארבעים סאה שהוא כור ושליש כור לא התיר לי כי האי דתנן בכלים פרק (י"ד) [ט"ו] כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אף על פי שיש להם שולים ומחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים כלומר אינה כלי לפיקון אינה מקבלת טומאה והלכתא כרבה: **רבי נחמיה אומר משתשקע החמה** עד שיעור כדי הילוך חצי מיל זהו בין השמשות אמר רבי (נחמיה) [חנינא] הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים של טבריא ויעלה וזהו שיעור של ר' נחמיה. א"ר

הדפסה בראולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס : 81 הודפס ע"י אוצר החכ

במה מדליקין פרק שני שבת

אלא לענין אבילה. קשה דמשום שיעורא פורתא דיהוי כהרף עין לא הוי ליה למיספק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו ג"כ (ג) הא דאמר רב יהודה כו' בין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים בו מאי איריא בין השמשות אחר בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל דאינו מתאחר כל כך שיהא שיעור טבילה מינתיים ג"ע ספק היה להם אם היה[ד] מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי איצטריך למיספק דלא אכלי כהנים תרומה עד דולאי שליש בין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת דכשבת גופיה הוה מצי למיקט הלכה כר' יהודה בע"ש וכר' יוסי בשאר שבת וכן לענין תרומה הוה מצי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכר' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דאיתא ליה לאשמועינן רבותא דאפי' בשבת דאמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה בין השמשות דר' יהודה ואפי' בתרומה דקיל משבת אז בתרומה דרבנן מתמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד דשליש בין השמשות דילה:

רבי יהודה הנשיא אומר שלישית להדליק בר. פירש"י וכדעת להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אמרתי קמייתא ועוד דאמר בסמוך שניה להדליק את הנר כשאין לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא ולכאה לא למימר שמא דלא אכלי כר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה שובלין הכהנים בו דהא עדיין לא הגריב השמש ולכשיגריב השמש לר' יוסי נטהרו. א"ר יוחנן **הלכתא כרבי יהודה לענין שבת** דאמר משתשקע החמה קודש היום והלכתא כר' יוסי דאין כהנים שובלי יום אוכלין בתרומה עד שלים ביה"ש דר' יוסי אמר רב יהודה אמר שמואל חניא נמי הכי ר' יוסי אומר כוכב א' יום ב' בה"ש ג' לילה ולא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים: ירושלמי בתחלת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום שנים ספק ג' לילה. ואסיק' הדא דתימר באילין דלית אורחיהון למיתחמי ביממא ברם באילין דאורחיהון למיתחמי ביממא לא משערינן בהו א"ר יוסי בר אבין ובלחוד דתיתמרן תלתא כוכבים בר מן ג') חד כוכבתא. **אמר להו רבא לבני מחוזא** ב) אתון דלא קום לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דיקלא אתלו (שדגא).

פירוש אדליקו שרגא. **ביום המעונן.** במתא חזי תרנגולא אימתי עיילי בקייניהו בדברא חזי עורבי איתתי עיילי בקייניהו. **א"נ אדוני.** פי' ירקות השדה הן ירדעין העלין שלהן בבוקר מתפתחין ומתפשטין ומבין השמשות מתכוצרין ונראין כסתומין: **הערשה מלאכה בשני בין השמשות.** בע"ש ובשבת חייב חטאת ממה נפשך אי ביה"ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה שעשה בשבת אם לילה הוא נתחייב במלאכה שעשה בע"ש: **תא"ר ר' תקיעות תוקעין בע"ש.** תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות שניה להבטיל מלאכה שבעיר ושבחצרות שלישית להדליק נר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית להדליק כו'. **תנא דבי שמואל** ר' תקיעות תוקעין ע"ש התחילו לתקוע ראשונה נמצאו הכל מלחרדים ומלעבור ומלעבור ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים הגיעו רחוקים ונכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחים תקע שניה נסתלקו התריסין ונעגלו החנויות ועדיין החמין והקדירות מונחין ע"ג הכירה תקע שלישית סילק המסלק

חשק שלמה על רבינו חננאל ה) לפניו הגי' שם פירוש אלמי מן הדא מוסיפא. וכ"ה מחזיקי הרשב"א מחי. ובי' פהגאות מיי' פ"ם מהלי' שבת שוד גי' אמרת פירוש אלמי: ב) וכן בספר דברי יוסף מגיה ג"כ טוסתא זו כשם ס"ם כ"י:

עין משפט נר מצוה

קלד א ב מיי' פ"ם מהלי' שבת הלכה ד וסי' מהלי' תרומות הלי' כ טוש"ע א"ח סי' תלא סעיף ה:
קלה ג מיי' פ"ם מהלי' שבת הלכה ד:
קלו ד טוש"ע א"ח סי' רסא סעיף ג:
קלז ה מיי' פ"ם מהלי' שבת הלכה יח יט שמא עמין ל טוש"ע א"ח סימן לט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבי יוסי בר אבין לא מוכמס: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' דא"כ הא דאמר:

הגהות וציונים

א) בדפו"י וכה"י בר זבידא: ב) [צ"ל ברבי] (גליון). ועיין תוספתא פ"ד דסוכה דהתם תנא ר' יוסי סתם וכן נראה עיקר (מצפה איתן ועי"ש): ג) לא נזכר מי, ומגחם משיב נפש נורס אמרו לו וכ"ה בתוספתא דסוכה פ"ד: ד) [צ"ל יוסף] (גליון): ה) [חלונות] עי' ביצה י ע"א רש"י ד"ה תריסין (גליון): ו) בדפו"ר הגי' לא נקום: ז) נדצ"ל אם הוא: ח) צ"ל תפילין (כדאיתא בסנהדרין. דבש חמר): ט) צ"ל מוכח (ברכות שמים): י) נדצ"ל כמחמה:

רבינו חננאל

חייא. הרוצה לראות באורה של מרים יעלה בראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כבדה בים והזו באורה של מרים אמר רב יהודה אמר רב מעין המטלטל משהר זה היא באורה של מרים: **ואסיק'** בחר דשלים ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי הלכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה שובלין הכהנים בו דהא עדיין לא הגריב השמש ולכשיגריב השמש לר' יוסי נטהרו. **א"ר יוחנן הלכתא כרבי יהודה לענין שבת** דאמר משתשקע החמה קודש היום והלכתא כר' יוסי דאין כהנים שובלי יום אוכלין בתרומה עד שלים ביה"ש דר' יוסי אמר רב יהודה אמר שמואל חניא נמי הכי ר' יוסי אומר כוכב א' יום ב' בה"ש ג' לילה ולא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים. **ירושלמי** בתחלת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום שנים ספק ג' לילה. **ואסיק'** הדא דתימר באילין דלית אורחיהון למיתחמי ביממא ברם באילין דאורחיהון למיתחמי ביממא לא משערינן בהו א"ר יוסי בר אבין ובלחוד דתיתמרן תלתא כוכבים בר מן ג') חד כוכבתא. **אמר להו רבא לבני מחוזא** ב) אתון דלא קום לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דיקלא אתלו (שדגא).

מסורת הש"ס עם הוספות

ג) [מגילה יח: נזיר יד. כ"ב כט. מולין ט. לב.]. ב) לעיל יט:. ג) לו. ד"ה הא ר' שמעון. ד) לו. ד"ה הא ר' יהודה.

גליון הש"ס

גמרא ושוהה כדי צליית דג. עי' בר"ן ס"פ לקמן מהלי' מנוכה דף י ע"ב:

ליקוטי רש"י

תוקעין ע"ש. ערבי שבתות וימים טובים. ותוקע ומריע ותוקע רשובת. וכן המשמש תוקעין להכניל בין קדש לחול [חולין קו:]. כשקדש היום לסודעי שמשכה יום מעתה היום שקילה ממלאכה [סוכה נג:]. תריסין. לגלות המטלטלין של חנויות שסוגרין בהן המטלטלין בלילה ומסלקין אותם מיום ובוחנין אותן לפניהם ושוטתין עליהן מבלין למטר לרבים [ביצה י:].

רב נסים גאון

ובזמן שהוא נדרש יכול סי' אע"פ שאין הלת לא יכול אלא ארבעים נפקא לן מינה הא דאמרי שהגדוש על פי המדה הוא שליש מה שחכילנו כלל המדה: **במאי** קמיסלגי ה) בפלוגתא דר' אליעזר והורקנוס בנו. תמצא פירוש דברייתא במסכת סנהדרין בסוף פרק ד' מיתות (דף סח) חניא כשחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושבן בקינוף שלו והן יושבין בטריקלין שלו אותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלרץ תפילין נער בו אביו ויצא בנזיפה אמר להן חבריו של אבא כמדומה שדעתר של אבא נטרפה אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבות סבר ר' אליעזר הדלקת הנר שהוא איסור סקילה קודמת לחליצת תפילין שהיא איסור שבות ובריך להקדים הדלקת הנר ואחר כן יחלרץ הורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת להדלקת הנר. **ותמצא** בפרק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה גוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלרץ תפילין אמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת

חשק שלמה על רב נסים גאון

ה) נלקח דמקר מלן נדפס בגמרא דבלשיטת להחליק את הנר ר"י הגיגה לחלרץ תפילין וע"ז אמר דקמפלגי בפלוגתא דר"מ והורקנוס בנו וכו' ועי' תוס' ד"ה ר"י:

אלא לאבילה. וכולה מילתא דר' יוחנן לתומרא דלא מימא כי שליש בין השמשות דר' יהודה ליליא הוא ויכול וממילא נמי לענין מולאי שבת לא אמרינן כר' יהודה דימא דר' יוסי ליליא הוא ושרי: **בשני בין השמשות.** ערב שבת ומולאי שבת בהעלם אחד אין כאן עוד אלא מלאי אלא מטאת: **ממה נפשך.** אי ליליא הוא מייב על ערב שבת ושל מולאי שבת אינו כלום ואי יממא הוא מייב על מולאי שבת ואין של ערב שבת כלום וכגון דעבד ליה כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי מתמילתא ולהאי בסופו: **בשיעורי דרבנן.** בין השמשות: **אתלו.** הדליקו את הנר מבעוד יום: **חזו תרנגולין.** היושבים על הקורות מבעוד יום וכן העורבים בשדה: **אדאני.** עשב הקרוי מלוו"ל ועלין שלו טוחין לגד המתה שחרית כפופין למזרח ובחלי היום זקופין ולערב כפופים מאד למערב: **שש תקיעות.** אף התרועות ממין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה: **להבטיל ממלאכה שבשדות.** ויהא להן עהות ליכנס לעיר: **להבטיל העיר.** ממלאכה: **והחנויות.** ממקח וממכר: **להלוץ תפילין.** והסלקת נר מרגיעת: **להדביק פת בתנור.** ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה ה) שהיו ממהרים המקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: **ותוקע ומריע ותוקע.** הרי שש: **ושובת.** חל שבת עליו: **מלעדור.** מלחפור: **ויכנסו כולם באחד.** שלא יחמדו הנכנסים מחמרונה לומר שעסקו במלאכתן אחר שעמעו קול השופר שאין הכל מכירין מי קרובים ומי רחוקים: **תריסין.** הן דלתות ה) החנויות ומסלקין אותן ומניחן ע"ג יתדות ומוכרין עליהן מבלין ושאר סחורה) חניא כשחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושבן בקינוף שלו והן יושבין בטריקלין שלו אותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלרץ תפילין נער בו אביו ויצא בנזיפה אמר להן חבריו של אבא כמדומה שדעתר של אבא נטרפה אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבות סבר ר' אליעזר הדלקת הנר שהוא איסור סקילה קודמת לחליצת תפילין שהיא איסור שבות ובריך להקדים הדלקת הנר ואחר כן יחלרץ הורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת להדלקת הנר. **ותמצא** בפרק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה גוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלרץ תפילין אמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת

אלא לאבילה תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל א כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי (ה) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה ב אלא בינונים א"ר יוסי בר' (ו) זבידא ג העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה ד אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ה ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מה נעשה להם לבבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא אלא שלישית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא דבי רבי ישמעאל ו שש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין ראשין ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטבין המטבין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת א"ר יוסי (בר ז) חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו אמר לו ח) אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין ממטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב (יוסי ז) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לנמע בו מים לתינוק

ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפותח אל יפתוח משמע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ומפרש ממאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת: **והתניא** שופר מטלטלין בר. תימה לר"י הא ע"כ הא דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה לגל אפי' ר' שלא יגנב בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) דשיטו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר בברייתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקתני לפי שאין מטלטלין ולא קתני לפי שאין מצניעין ופ"ת וכיון דאירי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו פ"ר מצוצרות אמאי אין מטלטלין וי"ל דמצוצרות מוקלה יותר משופר כמו שאפרש בסמוך ז) ומיהו מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו לאיסור: הא

חשק שלמה ה) נלקח דמקר מלן נדפס בגמרא דבלשיטת להחליק את הנר ר"י הגיגה לחלרץ תפילין ע"ז אמר דקמפלגי בפלוגתא דר"מ והורקנוס בנו וכו' ועי' תוס' ד"ה ר"י:

הדפסה בראולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס : 82 הודפס ע"י אוצר החכ